

ประชุมสุภาษิตสุนทรภู่
คัดจากหนังสือเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสุนทรภู่แต่ง

พิมพ์ชำระในงานฉาบปกิศจพ

นางอุไร เจริญราช

ณ เมรุวัดไตรมิตรวิทยาราม

๕ เมษายน ๒๔๕๖

PL
4209.1
74ป446

คำปรารภ

ในการฉกฉวยทรัพย์สินคุณอะไร เจริญราช ณ เมรุวัด
ไตรมิตรวิทยาราม ในวันที่พฤหัสบดี ที่ ๕ เมษายน
๒๔๕๖ น หอสมุดแห่งชาติได้เอื้อเฟื้อให้หนังสือมาจัด
พิมพ์แจกจ่ายแก่ท่านผู้มีเมตตาจิต และญาติมิตรที่
มาร่วมชมรมไว้อาลัย เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้ล่วงลับไป
แล้ว ข้าพเจ้าขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ผู้อนุเคราะห์ ตลอดจน
บรรดาท่านที่ให้ความร่วมมือร่วมประชมเพลิงฌอโกถาคันด้วย
อนึ่งโดยที่ข้าพเจ้ามีใคคึกมากอน เกยวกกับการพิมพ์
หนังสือเล่มนี้ หากแต่ได้รับคำแนะนำจากคุณพรหมเพ็ญ
เจริญราช ทั้งได้ติดต่อกับช่วยเหลือต่าง ๆ จนสำเร็จเป็น
รูปเล่มขึ้นได้ในเวลาอันกระชั้นหัน หากผู้ล่วงลับไปแล้ว
สามารถจะทราบได้ด้วยญาณวิดิใด ๆ ก็คงจะยังความ
ปลาบปลื้มยินดีในการช่วยเหลือทรงนเป็นอย่างยิ่ง

ผลานิสงส์ใคๆที่ข้าพเจ้าใคเคยปฏิบัติมา ทั้งอาจจะพง
ยังเกิดมขึ้นใคจากหนังสือเล่มนี้ ขอน้อมมอุทิศแก่คุณอะไร
เจริญราช ภรรยาผู้นำสงสารของข้าพเจ้า เพื่อเป็นขัจย
ให้ใครับความสขตามควรในสัมปรายภพ โน้นด้วยเทอญ

พ.ท. พิทธิ เจริญราช

๑๕ มีนาคม ๒๔๕๖

ชานะ ส มกราคม ๒๔๕๗

มวณะ ๑๓ เมษายน ๒๔๗๔

สารบัญ

สุภาษิตคัดจากนิราศพระบาท	หน้า	๑
สุภาษิตคัดจากนิราศภูเขาทอง	”	๑
สุภาษิตคัดจากนิราศวัดเจ้าฟ้า	”	๔
สุภาษิตคัดจากนิราศสุพรรณ	”	๕
สุภาษิตคัดจากนิราศอู่เหินา	”	๖
สุภาษิตคัดจากนิราศพระแท่นดงรัง	”	๖
สุภาษิตคัดจากนิราศพระประธม	”	๗
สุภาษิตคัดจากนิราศเมืองเพชร	”	๘
สุภาษิตคัดจากเรื่องโคบุตร	”	๑๐
สุภาษิตคัดจากเรื่องพระอภัยมณี	”	๑๕
สุภาษิตคัดจากหนังสืออมลยท	”	๓๖
สุภาษิตคัดจากเรื่องสิงห์ไทรภพ	”	๓๖
สุภาษิตคัดจากเพลงยาวถวายโอวาท	”	๓๘
สุภาษิตคัดจากเรื่องขุนช้างขุนแผน	”	๔๓
สุภาษิตคัดจากเรื่องเสภาพระราชพงศาวดาร	”	๔๔

ประชุมสภาชีวิตสุนทรภู่
คัดจากหนังสือเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสุนทรภู่แต่ง

คัดจากนิราศ

๑ เจ้าของศาลรักหวานชนบนต้น
ระวางต้นต้นมีอระมคมัน
เหมือนคอบคนค้าหวานรำคาญครัน
ภาพลงพลงเงือกเหมือนตลกศาล ฯ

x x x

๒ เห็นเทพมีหนามลงราน้ำ
เปรียบเหมือนคำคนพูดไม่อ่อนหวาน
เห็นถึงกคมีคพราเชาราราน
ถึงหนามกรานก็ไม่เห็นขเหมือนเงือกทรวง ฯ

นิราศพระบาท

๓ ถึงโรงเหล้าเตากลั่นควนโฆม
มีคันโพงผูกสายไว้ปลายเสา

โอ้ข้าปรกรรมน้ำนรกเจียวอกเรา
ให้มัวเมาเหมือนหนึ่งข้ำเป็นน้ำอาบ ฯ

× × ×

๕ ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก
สัจจะหักห้ามจิตจะคิดไฉน
ถึงเมาเหล้าเข้าสายก็หายไป
แต่เมาใจนั้ประจำทุกคำค้น ฯ

× × ×

๕ ถึงเกร็ดย่านบ้านมอญแต่ก่อนเก่า
ผู้หญิงเกล้ามวยงามตามภาษา
เที่ยวชมมอญดอนไร่จุกเหมือนตักดา
ทั้งผัดหน้าจิบกระเม้าเหมือนสาวไทย
โอ้สามีฉันทันแปรไม่แท้เที่ยง
เหมือนอย่างเขียงชายหญิงทั้งวิสัย
นหรรอจิตคิดหมายมิหลายใจ
ที่จิตใครจะเป็นหนึ่งอย่าฟังคิด ฯ

๖ ถึงบางพดพดค้เป็นศรีคักก
 มีคนรกรวสถอยชวชยจิต

แม่พิศชวทวทายท่าลายมิตร
 จะชอยผิดในมนุษย์เพราะพดจา ฯ

๗ ถึงบางเคอโอมะเคอเหลือประหลาด
 ยังเกิดชาติแมลงหวี่มีในไส้

เหมือนคนพาดหวานนอกย้อมขมใน
 อุปไมยเหมือนมะเคอเหลือระอา ฯ

๘ โยเจคยทสร่างขงวางรัก
 เสียตายนกนกกาน้ำตากกระเด็น

กระหนหรือชอเสียงเกยรติยศ
 จะมีหมตลวงหน้าทันตาเห็น

เป็นผู้ค้มมากแล้วยากเย็น
 คักกเป็นอนิจจังเสียทงนพ ฯ

นิราศภูเขาทอง

๘ อสุภธรรมกรรมฐานประหารเหตุ
 ทวนสังเวชว่าชั้วจะสังขาร
 อนอนทรียวยคอนตคา
 ทยาชานแผลละเหมอนกยเรอนตาย
 กลยหายกล้วมัวเมาไม่เข้าบ้าน
 พระนิพพานเพิ่มพูนเพียงสูญทวย
 อันรูปเหมอนเรอนโรคให้โคกสบาย
 แล้วย่างตายตามกันเป็นมั่นคง ฯ

× × ×

๙ ถึงเกาะเวียนเวียนรักกัณฑ์อก
 แสนวิตกเต็มตรองเจียรนองเฮย
 เมอเวียนกนจนจบถึงกยเกย
 ไม่ยากเลยเวียนไค้ตั้งใจจง
 แต่เวียนรกรกนกกักมกหนาย
 รักตะม้ายมิไค้ซุ่มสมประสงค์

ยิ่งรักมากปากเพียรยิ่งเวียนวง

มีแต่หลงกลมวงนำทรวงโทรม ฯ

นिरาศึกเจ้าฟ้า

๑๐ คดของคคคคเดียววล้วน

หลักคอ

เกะกระระเรื่อรอ

ร้องน้ำ

คคคคของช่องแคบพอ

พายถ่อ พ่อเฮย

คนคคคคเดียววล่า

กว่าน้ำลำคคคคของ ฯ

× × ×

๑๑ ชุมนักฝึกคยช้อน

ขอนแซง

ขอนสุพรรณทันแกง

อร้อยแท้

ขอนข้างกอกคอกแสดคง

เหลือแท้ แม่เฮย

ขอนปากยากจะแก้

ไม่สิ้นคคคคขอน ฯ

นिरาศสุพรรณ

๑๓ จะหักถอนชนหักหักจักใด
 หักขาดย่นไม่หลุดสุดจะหัก
 สारพัตตักชาตประหลาดนัก
 แต่ตัดกรันไม่ขาดประหลาดใจ ฯ

นิราศอิเหนา

๑๔ เห็นขนุนหนามหนาไม่น่ากิน
 แต่รู้สึกลิ้นภายในชอยใจคน
 เหมือนรูปหัวใจเจ้าพี่เอ๋ย
 ไม่เลือกเลยสุดแต่แก้กศล
 ทรมุขใจชั่วตัวชุกชน
 ไม่เป็นผลคชยากลำบากใจ ฯ

× × ×

๑๕ มีเพื่อนเล่นก็ไม่เหมือนกบเพื่อนตาย
 มีเพื่อนซายก็ไม่เหมือนกบเพื่อนชม
 ถึงจะมีวิมานสถานทิพย์

ให้ล้อยลิวเลิศมนุษย์สุดปฐม
 ถ้าไม่มีคู่แข่งเรียงภิรมย์
 จะเตรียมกรรมตรึงหาเป็นอาจิณ ฯ

นิราศพระแท่นดงรัง

๑๖ ทท่ายบานศาลเจ้าของชาวบ้าน
 บวงสรวงศาลเจ้าผายศรีรัง
 เห็นคนทรงปลงจิตอนิจจัง
 ให้คนทั้งปวงหลงลงอบาย
 ชั่งคำปดมดท้าวว่าเจ้าช่วย
 ไม่เห็นด้วยที่จะไต่คังใจหมาย
 อนเจ้าณณถรรพกกลบกลาย
 ถอเจานายทไต่พงจึงจะติ
 แต่บ้านนอกคอกกนาอณैयाเขา
 ไม่มเจานายจงคองพงผ ฯ

๑๗) ถึงถิ่นฐานบ้านเพี้ยคเป็นเนินสูง
 ที่ขึงข้างโขลงเข้าโรงหลวง
 เหตุเพราะนางข้างต่อไปถ่อหลวง
 พลายทองปวงจึงต้องถกมาผกโรง
 โอ้ออกเพื่อนเหมือนหนึ่งชายที่หมายมาก
 แสนสวาทหวังงามมาตามโขลง
 ต้องติดข่วงห้วงรักชั้กะโลง
 เสียตายโง่งป่าเขาคิดเศร้าใจ ฯ

นิราศพระประธม

๑๘) ถึงคลองนามสามสิบสองคคคั้ง
 ชวากว้างเวียนซ้ายมาฝ่ายขวา
 ให้หันน้อยคอยนัยในนาวา
 แต่หนึ่งมาถวันสามสิบสองคค
 อันคคอนหมันคคคกำหนดแน่
 เว้นเสียแต่ใจมนุษย์สุกกำหนด

๒ ๕ ๒ ๕
 ทงตวงตองอเงยวทงเลยวตท
 ๕ ๕
 ดงคตองคตทกยงไม่เหมือนใจคน ๖

× × ×

๑๕ โอเอนกหนนอขร้งทอยเทาะ
 ๒ ๒
 ๕
 ขนไปเกาะ กิ่งตลตคยคทพฤทษา
 ๗
 ล้วนขุบแจงแผลงฤททชเษาปลิตมา
 กวักตรงหน้าเรียกให้มันไคยิน
 ๗
 ขุบแจงเฮยแผฝาทาข้าวเขยก
 ๕
 แม่ยายเรียกจะให้ไปกฐิน
 ๕ ๕
 ทงวงทงงาออกมากิน
 ๕ ๕ ๕
 ช่วยขตลนขตยุงกระทงววย
 ๕ ๕
 เขาร่าเรียกเพรียกหุไคตเล่น
 ๕
 มันอยากเขนลคเขยท่าเงยทงาย
 ๕ ๕ ๕
 เขยมออกฟงทงทวกลวแม่ยาย
 ๕ ๕
 โอนกชายทวขุบแจงแกล้งล้าชอย
 ๕ ๕
 เหมือนจะรู้อยู่ในเล่ทเส่นทา

แต่หากว่าพดยักเป็นปากหอย
เปรียบเหมือนคนจนทนทุกข์น้อย
จะกล่าวด้วยออกไม่ได้กังไหนัก ๆ

นิราศเมืองเพชร

คัดจากเรื่องโคบุตร

๒๐ เจ้าโถมงามทราวมรักของแม่เลี้ยง
อย่าลืมเลยจงจำคำแม่สอน
ภัสตาอุปมาเหมือนนบิทร
จงโชนอ่อนฝากองค์พระทรงฤทธิ
สร้างเสวยคอบระวังอย่างพลังพลาก
เมื่อไฉยาสันผ่อนพร้อมถนอมจิต
ถ้าทั่วโคกแม่อย่าสรรวลงควรคิด
ระวังผิตอย่าให้ผ่านวรกาย
ผิวเคียดแม่อย่าเคียดทำโกรธคอบ
เอาความชอบมากับให้สูญหาย

ไม่คลอนโยกหนักแน่นเป่นแก่นสาร
 ใครเกิดจิตอิจฉาเป็นสามัญ
 สันดานพาลผู้ใดทำกรรมอนันต์ ฯ

× × ×

๒๒ ๐ ทามโยธาณก่อนเก่าท่านกล่าวมา
 ว่าญาติใครได้ก็เขามีทรัพย์
 ตัวแค่นักขี้เขีญใจอย่าไปหา
 ถึงรักแรงแข็งขันไ้สัจญา
 อนาคตแล้วไม่นัยเขาอัยอายุ ฯ

× × ×

๒๓ ๐ อันมนุษย์สุดจะเข้มนั้นเหลือปก
 พกสยดแล้วสยัคไม่ซัคสน
 เพราะแต่ค่าน้ำจิตคิดประจัญ
 ปากเป็นผลใจเป็นพาดเหลือมารยา
 ใครหลงล้นกินลกยกก็พอม้วย
 ต้องตายเหวี่ยงปากมนุษย์ท่มุสา

คนทกวนมันมีชอถอัสจา
 สีสทวียากไม่ไ้ใจตาพอง ฯ

× × ×

๒๔ พระโคบุตรสคสังเวชด้วยเหตุทรพี

จึงประทัยทยคนงยัตลถึงกผา

เวบกภคณยศางมาคาศคา

แล้วตรัสว่าเฮนงคอยฟังคำ

เรามิจิตคคสังเวชจะเทศนา

พวกเองมาหลงใหลอยู่ในถ้ำ

คอยเปล่าเราก้เห็นว่าเป็นกรรม

ทุกคนคำเฝ้าแทนแสนศฤงคาร

ไม่กินอยุคเหมือนข้าน่าทเรศ

เทยวเป็นเปรตเวียนวงในสังสาร

ทั้งลโมภโถภไว้ไม่ให้ทาน

ทรมานกายาอยุ่ตาย

ทจริงเล่าเราไม่เห็นเป็นประโยชน์

มีแต่โทษทัณฑ์ทัณฑ์ไม่สิ้น
 เครื่องสาธารณณมแผ่นดินหลงอินดี
 สมบัติมีเสียเปล่าเปล่าไม่เข้าการ
 เหมือนฝันเห็นเข็นแต่ลมไม่อ้อมหน้า
 มาตราครำอยู่ไม่เห็นเข็นแก่นสาร
 ไบไม่นั่งรุ่งรังเที่ยวจิงทาล
 ไม่ต้องการเลยมาหลงจนงงวย
 จงตรองตรวงนกกาคักสมบัติทิพย์
 วิมานลิลลอยสลอนอัสสรสวย
 สมบัติใครในมนุษย์ถึงสุครวย
 จะเปรียบด้วยทิพย์สมบัติไม่ทัตกัน
 ทรพยทงนทเอาไวไม่กระฝึก
 สู้แต่ซึกหนึ่งไม่ไ้ได้ในสวรรค
 อย่าหวังใยในสมบัติจกัตมัน
 หมายสวรรคเกิดออกเจ้าไปเฝ้าชม ฯ

๒๕ ๐ ซึ่งสองข้างต่างแค้นแค้นระคาย
 ทางมุ่งหมายคิดมาจะฆ่าฟัน
 เพราะโมโหพาหลงในสงสาร
 กรรมฐานนั้นจะคิดก็ขยิบ
 คอเวรกรรมทำมาจึงฆ่ากัน
 ชนฆ่าฟันออกก็เห็นเป็นเวรไป
 เหมือนกงเกวียนเวียนก่าตซ่าซาก
 กรรมวิบากนั้นก็ตรงอย่าสงสัย
 ทำอย่างไรไต่อย่างนั้นเห็นมันใจ
 เป็นเวรไปตั้งก็ไปไม่ขยิบ ฯ

คัดจากเรื่องพระอภัยมณี

๒๖ ๐ จะเดินทางกลางป่าพนาคร
 จงผันผ่อนตรึกจำคำโบราณ
 จะพุดจาสุารพุดบ้างหยดขยิบ
 ฝนตกนงนำท่ากระยาหาร

แม่หลยบนอนผอนพนทภยพาด
ชคยันคาลโกรรชงจิงสยาย ฯ

× × ×

๒๗ ๐ มีความรู้ยู่กับท้วงลวอะไร
ชีวิตไม่ปลตปลตงคงไค้กั ฯ

เล่ม ๑ ตอนที่ ๑

๒๘ ๐ อันกำเนตเกิดมาในหล้าโลก
สุขกับโศกมิไค้สันขย่ำสงสัย ฯ

ถ. ๑ ท. ๓

๒๙ ๐ โยราณว่าถ้าเหลื่อกำล้งลาก
จงชอกปากชอกแซกชว่ยแบกหาม ฯ

ถ. ๑ ท. ๕

๓๐ ๐ ธรรมเนียมหมอรักษาโรคาไค้
พอเกินไค้กัให้เรียกขวัญข้าวเขา
ไม่ครักตราปรารภทำชบเขา
ถ้าชว่ยเปล้าแล้วลือตเหมื่อนมตแดง ฯ

× × ×

๑๑ กวณินทาภาเสเหมือนเทน้ำ
ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามีคเข้ากรัดหิน ฯ

× × ×

๑๒ อินฺหญิงทีเพราะผลปรนนิบัติ
รักษาสัตย์สู้ม้วยอยู่ด้วยผิว
ผิวยังรักหนักหญิงก็ยิ่งกลัว
อย่าถือทัวต่อชายจะหน่ายใจ ฯ

ถ. ๑ ก. ๘

๑๓ อินฺรปรสกลันเลี้ยงเคียงสัสมัธ
ทศฤหฺสัดหวงแหนไม่แก่นสาร
ครนระงับคัยขันชสนฺตาน
ยอมสาขารณเขยยเนาเสียเปล่าตาย ฯ

ถ. ๑ ก. ๑๔

๑๔ อินฺทกซ์โคกโรภยในมนุษย์
ไม่รู้สุกสนลงทตรงไหน

เหมื่อนกงเวียนกำเวียนเวียนระไว
จงหักใจเสียบเดิกเจ้าเขาวมาลัย ฯ

ถ. ๑ ท. ๑๗

๓๕ ๐ อันแนบขลกลดคิดสัประการ
เป็นประธานท้ในกายของนายทัพ
ประการหนึ่งถึงจะโกรธพิโรธร้าย
หักให้หายเหือดไปเหมื่อนไฟดับ
ค้อยคิดอ่านการคิดท้ลกลลย
แมจะจับก้ใหม่คนให้ตาย
อนงถาชาศกยงชกชก
จะโหมหักเห็นไม้ไต้ตั้งใจหมาย
สับสังเกตเหตุผลกลลยบาย
คแนบคายคาคทงกำลังพล
อนงให้ว้รบท้หลยได้
ทหารไม้เคยคักคองผกผน
ทงถอยคำสำหรับยงค้บคน

ออย่าเวียนนวนวาทาเหมือนงาข้าง
 ประการหนึ่งซึ่งจะชนะศึก
 กองตรองตรึกยกย้ายให้หลายอย่าง
 กุท้วงทีกริยาในท่าทาง
 ออย่าละวางไว้ใจแก่ไพร่ ฯ

ถ. ๑ ก. ๑๘

๑๖ อินรัถยาศิลสัตย์กคเวท
 ย่อมเป็นที่สรรเสริญเจริญคน
 ทรลักษณอัคตัญญูตาเขา
 เทพเจ้าก็จะแข่งทุกแห่งหน
 ให้ทุกขรอนรอนห่งอทรพล
 พระเวทมนต์เสื่อมคลายทำลายยศ ฯ

× × ×

๑๗ เราก็ขายหมายมาคว่าชาติเชอ
 ถึงประเศอกจะสู้คู่สักหน ฯ

ถ. ๑ ก. ๑๙

๓๕ นางคอยคำอำมาตย์ด้วยอาภัก
 ท่านนึกแต่จะโง่ด้วยโวหาร
 อันสงครามตามบทพระอัยการ
 ใครผิดผลตายวันให้บรรลัย
 ใครทำชอกชอยให้เย็นใหญ่ยิ่ง
 ถึงชายหญิงก็ไม่ว่าหามิไต่
 ว่าใ้การท่านเห็นเป็นอย่างไร
 หรือหญิงไซ้ร้มาชายไม่วายวง

ถ. ๑ ท. ๒๒

๓๖ แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์
 มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
 ถึงแถวลยพนเกิดวทเลยวต
 ก็ไม่คคเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน ฯ

× × ×

๓๗ รัสังไรไม่สู้วิชา
 วิชาความรู้รอดเข่นยอดกั ฯ

ถ. ๑ ท. ๒๕

๔๐ ประเวณี^๕คอง^๕ให้หลัง^๕หัก
 มั่น^๕ก^๕ม^๕ก^๕ทำ^๕ร^๕าย^๕เม^๕อ^๕ภ^๕าย^๕หล^๕ง
 จ^๕ระ^๕เซ^๕ใ^๕ห^๕อ^๕ญ^๕ไ^๕ป^๕ด^๕ง^๕น^๕ำ^๕ม^๕ก^๕ำ^๕ด^๕ง
 เหม^๕อ^๕น^๕เส^๕อ^๕ข^๕ง^๕เข^๕า^๕ด^๕ง^๕ท^๕ง^๕ก^๕ค^๕ง^๕ร^๕ำ^๕ย

ถ. ๑ ท. ๒๖

๔๒ อ^๕ัน^๕แ^๕ย^๕ข^๕ด^๕ก^๕ล^๕ค^๕ก^๕ข^๕อ^๕ม^๕ล^๕ก^๕ล^๕ย^๕
 แม่^๕จ^๕ะ^๕เจ^๕บ^๕ก^๕ใ^๕ห^๕เ^๕น^๕ค^๕น^๕ใ^๕ห^๕า^๕ย^๕ ๖

x x x

๔๓ อ^๕ัน^๕ต^๕น^๕ร^๕ำ^๕ย^๕ป^๕ล^๕า^๕ย^๕ก^๕ไ^๕ม่^๕มี^๕โ^๕ท^๕ย^๕
 เ^๕น^๕ป^๕ระ^๕โ^๕ย^๕ช^๕น^๕ย^๕าว^๕ย^๕น^๕อ^๕ย^๕ห^๕ม^๕น^๕แ^๕ส^๕น
 จ^๕ะ^๕เท^๕ย^๕ว^๕ป^๕ด^๕น^๕ค^๕น^๕ก^๕น^๕เ^๕หม^๕อ^๕น^๕ส^๕น^๕แ^๕ก^๕น
 ด^๕ง^๕มา^๕ค^๕ร^๕แ^๕ม^๕น^๕ม^๕ท^๕ร^๕พ^๕ย^๕ก^๕อ^๕ย^๕อ^๕ำ^๕ย^๕
 อ^๕ัน^๕ค^๕ข^๕ว^๕ท^๕ว^๕ค^๕า^๕ย^๕เม^๕อ^๕ภ^๕า^๕ย^๕หล^๕ง
 ช^๕อ^๕ก^๕ย^๕ง^๕ย^๕น^๕อ^๕ย^๕ไ^๕ม่^๕ร^๕ุ^๕ห^๕า^๕ย^๕ ๖

x x x

๔๔ ข^๕า^๕ค^๕หล^๕ว^๕ง^๕ว^๕ำ^๕อ^๕ำ^๕ป^๕ระ^๕มา^๕ท^๕ช^๕า^๕ค^๕ก^๕ษ^๕ท^๕ร^๕ิ^๕ย^๕
 เ^๕ล^๕อ^๕จ^๕ำ^๕ก^๕ต^๕ก^๕ล^๕ค^๕ว^๕า^๕ม^๕ท^๕ำ^๕ม^๕ว^๕ิ^๕ย^๕

เมือกเย็นเช่นมหาชลาลัย

โกรธเหมือนไฟฟุนฟอนให้ร้อนทรวง ฯ

× × ×

๔๕ พระบาทมีจิตคิดสังสาร

แรงวารณทางธรรมด้วยทรรษา

เพราะมีหอยักษ์มคคทา

แม่หุทาไม้ขี้ไม้มีฤทธิ์ ฯ

ภ. ๒ ก. ๓๑

๔๖ ยาคหลวงว่าขำไม่บอกไว้คอกหรือ

สัตยชาติชื่อผู้ขายกายเพราะหญิง

จนของอชองคนถึงวอนวัง

ราวกระว้างเข้ามาวานสังหารกาย

แม่มีรักหนักหน่วงทำดวงล่อ

ซนซนค้อเล่นก็ไต่กังใจหมาย

รูปก็รู้ข้อยุสัยใจผู้ขาย

มันหลงตายคคกขเหมือนหลบคา

อันลมยศ^{๔๗}แต่เพราะเสนาะห
 ที่^๕จะสูลมปากยากหนักหนา
 แต่ความรักมักจะออกกระบอกตา
 จะเห็นข้าพวกเขาชาวชมพู ๖

ถ. ๒ ท. ๓๒

๔๗ กวี่ยวิสัยในประเทศทุกเขตแคว้น
 ถึงโกรธาแด่นความรักย่อมหักหาย
 อันความจริงหญิงก็มิย่อลงด้วยชาย
 ชายก็ตายลงด้วยหญิงจริงทั้งนี้ ๖

ถ. ๒ ท. ๓๖

๔๘ รักนักมักหน่ายมักหายรัก
 ถ้าคิดนักมักงมงายหลงไหล ๖

× × ×

๔๘ เขา^๕ยอมเปรียบเทียบความว่ายามรัก
 แทน^๕นำ^๕ฝาก^๕กม^๕ชม^๕ชม^๕ว่าหวาน

ครนจกวางห่างเห็นไปเนิ่นนาน
แต่น้ำตาลกว่าเปรี้ยวไม่เหลือขวิด ๖

× × ×

๕๖ ๐ ถึงคชทมิฬว่าอยู่ใต้
แต่คชใจอยู่ยากลำบากเหลือ ๖

ฉ. ๒ ท. ๓๗

๕๗ ๐ ชณะนั้นก่อนคกศักดิ์สงข
ทางนอนนบนขนิธพระฤาษี
ไม่กริบเกรียบขงเียบสังคทงขัฐพิ
พระโยคีเทศนาในอาการ
คิธรปรสกลันเสียงไม่เที่ยงแท้
ยอมเฒ่าแก่เกิดโรคโศกสงสาร
ความตายหนึ่งพงให้เห็นเป็นประธาน
ทวงนัพพานพันทุกขสันกสขาย
ชงขานเมืองเคองเขญถึงเช่นน
เพราะโลกียคณหาพาลิขหาย

อันคิดหาว่าอย่าทำให้จำตาย
 จะตกอขายภมิขมนรก
 หนึ่งว่าอย่าล็กเอาชองเขาอน
 มาชมชนฉ้อฉลคนโกหก
 หนึ่งทำซื่อกู้เขาเล่าตามก
 จะตายตกในกะทะอเวจี
 หนึ่งสขณกนสุรามส์วาท
 ใครทำชาติคิดหาสนราศี
 ใครสตัยชอดม้นในชนก
 จะถึงทพระนิพพานสำราญใจ ฯ

× × ×

๕๒ ๐ อย่าโกรธชงหิงสาพยาบาท
 นึกว่าชาติก่อนกรรมทำไฉน
 เหมือนคนมวงกงเกวียนวนเวียนไป
 อย่าโทษใครน้เพราะกรรมจึงจำเ็น ฯ

๕๓ เป็นสาวแต่แร้วังมาซึ่งผ
 ันความชั่วทั้งเขามักเขากวิตหัน
 ึงจะคิดขบคหน้าสันพาคิน
 ักไม่สันสุกอายุเป็นตายลือ ฯ

× × ×

๕๔ อินทกชัสชชวคทงสสัง
 ใช้ชายหญิงหยิ่งคึกเป็นปฤคณา
 กขข้อหนงชงเกิดกำเนิดมา
 มีหตาปากจุมกสนทกคน
 ทก้องใจในยนาถพาชน
 คือนอนเห็นแจ้งทุกแห่งหน
 ทควคทาหน้าผากปากของตน
 ถ้ามมีคนไกลเห็นจะเป็นขณ
 แม้ไม่เห็นเช่นกระชบตงคอก
 มทะเลโลโลโมโหน
 ไม่เห็นผลประโยชน์ที่โทษคุณ

ย่อมหมกมุ่นเมามัวว่าตัวดี
 เมื่อใครไม่เห็นหน้าหากระจก
 จะช่วยยกเงาส่องให้ผ่องศรี
 อนึ่งนั้นตถาคตหาไม่มี
 ไม่เห็นที่ทางสวรรค์เข็นสันดาน
 อนึ่งว่าตาชอตสอศตาเห็น
 ให้คิดเป็นทางธรรมพระกรรมฐาน
 สืบกุศลผลผลตาปรีชาชาญ
 ตามโบราณรักษาดีจาใจ ฯ

ฉ. ๒ ก. ๔๔

๕๕ ๐ อันแก้วแหวนแสนทรัพย์สำหรับแผ่นดิน
 มีแล้วสิ้นเสียเปล่าไม่เข้าการ
 แท้กุศลผลผลตาอันสูงส่ง
 จะช่วยส่งสืบสมบัติพิสดาน
 ใครถือธรรมจำศีลอธิษฐาน
 ถึงนิพพานพ้นสวัศคืออยู่อัครา ฯ

ฉ. ๓ ก. ๔๕

๕๖ ท้าวทมิฬอินคำที่รำปลอย
 ึงโต้คอบตามวิสัยน้ำใจหาญ
 เรารู้้อยู่ข้างทางโบราณ
 เป็นชายชาญชอชแค้นตามจามรี
 สวงนคักก็รักยศปลุกปลิด
 รักชีวิตเหมือนไม่รักยศศักดิ์ศรี ฯ

× × ×

๕๗ โบราณว่าสท้าวขิงก้าวพลาด
 เป็นนักปราชญ์แฉวกยงรูปลงผิด ฯ

ถ. ๓ ท. ๕๐

๕๘ พระอินทร์ปรีชาสังวาทโหม
 ึงอยู่โสมนัสสาธัชฉมาสัย
 ุปลัมภ์บำรุงชาวกรุงไกร
 ึ่งอยู่ในยุคธรรมอย่าล้ำเอียง
 ปรักษาคความตามบทในกฎหมาย
 อยุ่กลับกลายว่ากล่าวให้ก้าวเฉียง

ผู้ใ้กัฒวิชาเอามาเลียง
 ึ่งคองเียงอย่างกษัตริย์ชดติยา
 คิกกำจัตคัทรโจรผู้ร้าย
 ให้หญิงชายชนจิกทุกทิสว
 ทำโทษกรรมผ่อนผันกรุณา
 ให้เห็นใจไพร่ฟ้าประชาชน
 หนงมารถศสสารทหารรบ
 ใ้ร้จยเงินคักเผาผกผัน
 แม่มผู้บงอย่าหลงกล
 อย่าคยคนสอพลอทรลัษณ
 ไครเขาชัตทักทานอย่าหาญฮัก
 ค่อยตรองตรึกชอขบมุคคิตหน่วงหนัก
 แม่มผู้ร้มาสาพิภกต
 ใ้บศคักคัสสมควรอย่าชวนชัง ฯ

ถ. ๓ ก. ๕๑

๕๘ พระเจ้าโลมโลมเดลาว่าเจ้าพี่
 พระชนนัชรานักอยู่รักษา

ทังโลกน้อยสร้อยสุวรรณจันทร์สุภา
 เหมือนมณฑลามาตย์ขงมรส
 ภูมิรินขึ้นเคล้าแม่เจ้าของ
 ไม่ปกข้องคอกดวงจะร่วงหมก
 อันนำทาสหวานวางไว้อ่างมก
 มกจะอกไก่อหรือ้องตรกครองกู ฯ

x x x

๖๐ จะคววชววกกททาง
 จะตนางคแม่เหมือนแลเห็น
 ดึงลกยงห่างคนหล่นกระเด็น
 ก็จะเป็นเช่นเหล่าตามเผ่าพันธุ์ ฯ

ถ. ๓ ก. ๔๒

๖๑ พระทรงพึงสั่งให้ทำคำประกาศ
 พวกนักปราชญ์เปรียบเหมือนเพชรทงเจดีย์
 ไม่มีทองรองรับเป็นเรือนมณ
 รัศมีไม่สว่างกระจ่างตา

เหมือนคนคัมภีร์ซึ่งร้อบ
 ไม่ทำชอบช่วยกษัตริย์ชกตยศดา
 ต้องตกอับเสียชื่อไม่ลือชา
 กิจเงินตาไวเรอนักเหมือนอกัน ฯ

× × ×

๖๒ นางรำภาว่าวิสัยไทรกายก
 บ่ยอมเป็นคักแล้วเป็นสขทกกรงศรี
 เมื่อดงคราวชาวบรินอัยกีนก
 ก็ไม่มีคเคื้อบ่ยอมเว้นวาย
 เมื่อดงคราวชาวนครจะรอนัน
 จะบ่องกันฉันใดก็ไม่หาย
 ไม่ดงกรรมทำอย่างไรก็ไม่ตาย
 ดาดงกรรมทำลายต้องวายชวราณ ฯ

× × ×

๖๓ ประเพณีทอคุมขรมจักร
 บำรุงรักษ์ราไชยมไหศวรรย์

เสวยสุขทุกเวลาทีววัน
 เพราะทรงธรรมทัศพิชิตการ
 ประการหนึ่งซึ่งรักษาเมตตากัง
 ให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทุกสถาน
 ใครยากเป็นเชื้อใจจงให้ทาน
 อภิบาลบำรุงทั้งกรุงไกร
 หนึ่งคุ้มครองของเขามีเจ้าของ
 อย่าได้ปองเป็นมิกรพิสมัย
 หนึ่งสมัทธิพิสสุของผู้ใด
 อย่าอยากได้ไปเอาของเขา
 ประการหนึ่งซึ่งคำจะคำรัส
 คำรัสภัยข้อสุทธิไม่มุตสา
 หนึ่งผู้ผิดมิกรญาติแลอาตมา
 จงตรกตราทักสินความตามสัจจัง
 หนึ่งขทกฏหมายอย่าคลายเคลอน
 อย่าลตเลือนละอย่างแต่ปางหลัง

หนึ่งไครนำคำเสนออย่าเพื่อฟัง
 เห็นจริงจึงจึ่งค้อยทวิศคามสัคย์ธรรม
 หนึ่งเ็นคผู้^{๓๓}ทมความชอย
 รางวิศคชอยตามวิศัยเจ้าไอศวรรย์
 หนึ่ง^๕เียงเหล่าสาวสร่างค่านำกัน
 หนึ่ง^๓เ็นสัคย์ธรรมเียงธรรมอย่าดำเียง
 หนึ่งอย่าคิกรียยาพยาบาท
 อย่ามุงมากหมายถวิลรปลิ้นเสียง
 คนสอพลอทรลภษณ^๕อयरกเสียง
 ใให้แท้เียงทางธรรมจิงจำเวัญ
 รักษายศอตสำห้ทรงตำรงจิต
 เหวฤทษิตทุกชั้นจะสรรเสริญ
 อย่าดิอฝคคิตอ่านทำกรเกิน
 อย่าละเมินหมั้นอ่านคำมารทร ฯ

x x x

ห้ามเกศาว่าอย่าหงอกยังนอกใจ
 มั่นชนหงอกออกจนได้มันไม่พัง

ล.๓ ก. ๕๘

๖๗
 ๖๘ จะสั่งสอนอ่อนปรนให้พันผิด
 ตามจริตร่วมวงศ์เผ่าพงศ์
 จะฆ่าฟันกันเองเกรงนินทา
 เหมือนมือขวาถอมกรัดมือซ้าย
 เมอมือซ้ายฟันฟาดขวา
 ตัวของหยาแกล่ผลจึงหาย
 ไครผลาญวงศ์พงศ์พันธุ์ให้อันตราย
 เหมือนมือซ้ายขาดขวันไม่ควรคิด
 วิสัยญาติพลาตพลึงเหมือนอย่างแผล
 มียาแกล่แผลก็หายคลายสนิท
 คนชนนครนประมาณจึงขาดมิตร
 คอไม่ติดแตกห่างอย่างศิลา ฯ

ล. ๓ ก. ๕๙

กัตจากหนังสือมุลบท

- ๖๘ ภูมราการุณสุนทร ไว้หวังสั่งสอน
 เต็กอ่อนอันเขาวเล้าเรียน
- ๑ ก ช ก ก ว่า เวียน หนุนชัยค้อยเพียร
 อ่านเขียนผสม กม เกย
- ๑ ระวังทักถว้ครหนุนชัย ไม้เรียวเจียวเทวย
 กุเคยเข็ดหลายชววยเขว้ชว
- ๑ หันทวคปวคส่ายแปลยเสียว ทยิกซ้ำซ้ำเขียว
 ออย่าเทยวเล่นหลงจงจำ
- ๑ บอกรไว้ให้ทรายขำปกรรม เรียงเรียบเทียบท่า
 แนะนำให้เจ้าเฮาบุญ
- ๑ เคะชะพระมหากการุณ ใครเห็นเข็นคุณ
 แบ่งบุญให้เราเจ้าเฮย ฯ

กัตจากเรื่องสิงห์ไตรภพ

- ๖๘ เหมื่อนคำพระเทคนาท่านว่าชาก
 ใครคยบราชัญก็เข็นปราชัญในสัตฐาน

ไครพบพาลก็วิตกกเป็นพาล
 เหมือนนินทานข้างทรงกระษัตรา
 มีโจรไพรมาอาศัยในโรงช้าง
 พุดแต่ข้างทุนหันจะฟันฆ่า
 จนช้างพลายร้ายตามอ้ายโจรา
 ครั้นเสนาชบโจรเสียดันที
 ให้ช้พรหมณ์รามราชมาอยู่ชิต
 กระทำกิจส่วนคิลพระชินศรี
 พระยาช้างไค้สคยก็กลยคิ
 พระยาลี้ทรงท้วไม่กลัวโย ฯ

x x x

๐๐ คำวิชรรวมกรรมฐานสังหารรัก
 คุ้มไครลกษณะหกธระพระญาติ
 อันรูปทรงหลงเห็นว่าเป็นคิ
 คคือซากผีพองน้ำเสียบเป่ล่าตาย ฯ

คัดจากเพลงยาวถวายโอวาท

๓๑ ขอพระองค์ทรงยศเหมือนคชบาท
 อย่าให้พลาดพลั้งท้าวกำวณล่า
 รมัคโธษจู่ไปรคให้พระทัยจำ
 จะเลิศลาลอยฟ้าสุราลัย ฯ

× × ×

๓๒ หนึ่งนักราชฦวราชครชังวิหลัก
 อย่าถอศกคัสทนนาอชฦมาลัย
 อส่าห์ถามตามประสงค์จ้านงใน
 ึ่งจักไกรรวรอบประกอบการ ฯ

× × ×

๓๓ หนึ่งบรรดาข้าไททใจซอ
 ึ่งนบถอถอมคักคสมิศมาน
 หนึ่งคนมนต์ชั่งข้างช้านาญ
 แม่มพพานผูกไว้เช่นไมตรี
 เขาทำชอบปลอบยให้หน้าใจชน

จึงเร่งรีบรักทรงไม่แหว่งหนี
 ปรารภนาสารพักในปฐพี
 เขาไมตรีแลกได้ดั่งใจจง

× × ×

๓๔ คำโบราณท่านว่าเหล็กแข็งกระด้าง
 เขาเงินง้างอ่อนตามความประสงค์ ฯ

× × ×

๓๕ แต่คนร้ายหลายตนยอมปลิ้นปลอก
 เลียงมันหลอกหลอนเล่นเหมือนเช่นผี
 ขยำพวนพยคยค่าเป็นราคี
 เหมือนพาลหลายหน้าระอาอาย ฯ

× × ×

๓๖ อินคนคมสตัยสนทกเทียง
 ช่วยชบเลียงชเชกให้เลิกฉาย
 เขาไว้ใช้ใกล้ชิตไม่คิดร้าย
 เขารักตายด้วยได้ด้วยใจตรง

× × ×

๗๗ อินโช่ครวนพอนพินมันไม่อยู่
 คงหนีชู้ซ่อนหมอนในฝุ่นผง
 แม้ฝักใจไว้ด้วยปากไม้จากองค์
 อู้ง่าหกรงทรายแยกทแยงกาย ฯ

× × ×

๗๘ อินอ้อยตาลหวานลิ้นแล้วสิ้นทราก
 แต้ลมปากหวานห่อไม่รู้หาย
 แม้เจบอินทมนแล่นจะแคลนคดาบ
 เจ็บจนกายนนเพราะเหน็บให้เจ็บใจ ฯ

× × ×

๗๙ จะรักชงทางสิ้นเพราะลิ้นพลอก
 เป็นออย่างขอกแล้วพระองค์อย่าสงสัย
 อินช่างปากยากที่จะมีใคร
 เขาชอบใจช่างมือออกออดอง ฯ

× × ×

๘๐ ใจโอบอ้อมถ่อมตพระยศศักดิ์
 ถ้าสงนกว่าตัวก็เขาเข้าไม่ถึง
 ครนทานก้มกจะคิดผิดว่าฟัง
 พอกากงกตางนนชยันนิก ฯ

× × ×

๘๑ อันความคึกวิทยาเหมือนอ่าวอุ
 ประเสริฐสุดซ่อนใส่เสียในฝัก
 สวงนคมสมนิกใครชักชัก
 ใจค้อยชักเชือกพันให้บรรลัย ฯ

× × ×

๘๒ ภัยให้มันคนหมายให้ว้าวอด
 ช่วยให้รอกรักให้ซิกพิสมัย
 คักให้ซาคปรารณาทาสังโค
 เพียรจงไต่คังประสงคังจะกั ฯ

× × ×

๗๓ ธรรมดาว่ากษัตริย์ออกศึก
 เป็นองค์เอกอำนาจกว้างสิทธิ์
 เลี้ยงสังหารผลาญสัตว์ในปฐุพี
 เหตุเพราะมีลมปากนั้นมากนัก ฯ

× × ×

๗๔ พระผ่านเกล้าเจ้าฟ้าบรรดาศักดิ์
 แม้ไม่รักษายศจะออกศึก
 ชงยศศักดิ์จากประกอบจําโรชบุรี
 ไต่เชิดชูช่วยเฉลิมให้เพิ่มพูน ฯ

× × ×

๗๕ ประเพณีที่บำรุงกรุงกษัตริย์
 ปฏิพัทธ์ผ่องผันตามบรรพการ
 ต่างพระทัยในขเนตรสังเกตุการ
 ตามบรรดาธเรองราชานวัติ

× × ×

๘๖ อินชาไทไต่พังเขาจึงรัก
 แม้ออยคักคัสันอานาจวาสนา
 เขาหน้ายหนีมิไต่อยู่คู่ชู้วา
 แก้ววิชาช่วยกายจนวายปราณ ฯ

x x x

๘๗ ออย่าฟังฟ้องสองโลตจงไปรคปราน
 กวี่ยลมพาลพานพ็คอยู่อัครา ฯ

x x x

คัดจากเรื่องขุนช้างขุนแผน

๘๘ ไบราณท่านสมมุติมนุษย์น
 ยากแล้วมิใหม่สำเร็จถึงเจ็ดหน
 ทักช้โคกโรคร้อนค้อยผอนปรน
 คงจะพันโทษทัณฑ์ไม่บรรลี่ย ฯ

x x x

๘๙ ไร้อะไรก็ไม่สู้วิชา
 ไปเฝ้าองหน้าเคียใหญ่จะให้คุณ ฯ

x x x

๕๕
๕๐ จะเป็นข้าจอมนรินทร์ขนิษฐ
อย่างนั้นนอนเปล่า ๆ ไม่เข้าการ ฯ

× × ×

๕๑ ที่ไม่สู้อะไรผู้ใหญ่เก็ก
มหากตเล็กสามพ่อต่อลูกหลาน
เด็ยกระกลตญล้วย่อประมาณ
เพราะเกยจกร้านครกว่าเหมือนพรัมมอญ ฯ

ฉ. ๒ ก. ๒๔

กัตจากเสภาพระราชพงศาวดาร

๕๒ อินเซอชาติราชสัทหมอานา
ไม่เซลาชลาตเหมือนมฤคตักเดถึง
ท้าวพระยาสามญยอมขันเทิง
ที่ตำเวิงตำราญการณรงค์ ฯ

กอนท ๒

SU.T. LIBRARY

01348

-9.FEB.197 3 3131 00070589 1

M